

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
ФАКУЛТЕТ ЗА ОБРАЗОВНИ НАУКИ
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

UNIVERSITY "GOCE DELCEV" - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY
FACULTY OF EDUCATIONAL SCIENCES
REPUBLIC OF MACEDONIA

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

КОНФЕРЕНЦИЈА ПОСВЕТЕНА НА 1100 ГОДИШНИНАТА ОД
КЛИМЕНТОВОТО УПОКОЈУВАЊЕ

Св. Климент Охридски

Sv. Kliment Ohridski

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE ST. KLIMENT'S LIFEWORK

INTERNATIONAL CONFERENCE DEDICATED TO THE 1100th ANNIVERSARY
OF THE DEATH OF ST. KLIMENT

23-24 ЈУНИ 2016
ШТИП

23-24 JUNE 2016
SHTIP

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

*Конференција посветена на 1100 годишнината од
Климентовото упокојување*

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ST. KLIMENT'S LIFEWORK

*International Conference dedicated to the 1100th Anniversary of
the death of St. Kliment*

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип
Филолошки факултет
Факултет за образовни науки
Република Македонија

University “Goce Delcev” - Stip
Faculty of Philology
Faculty of Educational Sciences
Republic of Macedonia

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

821.163.1.09Св. Климент Охридски(062)
271.2-36Св. Климент охридски(062)
37(062)

МЕЃУНАРОДНА научна конференција Климентовото дело : 23-24 јуни, 2016, Штип : зборник на трудови / [главен и одговорен уредник Драгана Кузмановска, Соња Петровска] = International scientific conference St. Kliment's lifework : 23-24 June, 2016, Shtip : book of proceedings / [editor in chief Dragana Kuzmanovska, Sonja Petrovska]. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", Филолошки факултет = Shtip = Goce Delcev University, Faculty of philology, 2017. - 319 стр. : илустр. ; 30 см

Дел од трудовите и на англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Abstracts кон повеќето трудови. - Библиографија кон повеќето трудови

ISBN 978-608-244-404-8

1. Насп. ств. насл.

а) Климент Охридски, св. (840-916) - Собири б) Образование - Собири
COBISS.MK-ID 103357962

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ

BOOK OF PROCEEDINGS

МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

ST.KLIMENT'S LIFEWORK

23-24 јуни 2016 23-24 June 2016
Штип Shtip

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО

Зборник на трудови

ИЗДАВА

Универзитет „Гоце Делчев“, Филолошки факултет, Штип,
Република Македонија

ГЛАВЕН И ОДГОВОРЕН УРЕДНИК

Д-р Драгана Кузмановска

Д-р Соња Петровска

УРЕДУВАЧКИ ОДБОР

Волф Ошлис – Германија
Драгана Кузмановска – Република Македонија
Мајкл Ерон Рокланд – САД
Соња Петровска – Република Македонија
Марјана Розенфелд – Русија
Татјана Тернова – Русија
Виолета Димова – Република Македонија
Игор Рижнар – Словенија
Дубравка Челинсек – Словенија
Снежана Мирасчиева – Република Македонија
Лазар Стошиќ – Србија
Стана Силковиќ – Србија
Сунчица Дениќ – Србија
Даниела Коцева – Република Македонија
Рамадан Доган – Турција
Туран Челеби – Турција
Снежана Кирова – Република Македонија
Биљана Иванова – Република Македонија
Софија Заболотнаја – Русија
Татјана Уланска – Република Македонија
Марија Тодорова – Република Македонија

ST.KLIMENT'S LIFEWORK

Book of Proceedings: Scientific and Professional Papers

PUBLISHED BY

Goce Delcev University, Faculty of Philology, Stip,
Republic of Macedonia

EDITOR-IN-CHIEF

Dragana Kuzmanovska, PhD
Sonja Petrovska, PhD

EDITORIAL BOARD

Wolf Oschlies – Germany
Dragana Kuzmanovska – Republic of Macedonia
Michael Aaron Rockland – United States of America
Sonja Petrovska – Republic of Macedonia
Maryana Rosenfeld – Russian Federation
Tatyana Ternova – Russian Federation
Violeta Dimova – Republic of Macedonia
Igor Riznar – Republic of Slovenia
Dubravka Celinsek – Republic of Slovenia
Snezana Miraschieva – Republic of Macedonia
Lazar Stosic – Republic of Serbia
Stana Smilkovik – Republic of Serbia
Suncica Denik – Republic of Serbia
Daniela Koceva – Republic of Macedonia
Ramadan Dogan – Republic of Turkey
Turan Celebi – Republic of Turkey
Snezana Kirova – Republic of Macedonia
Biljana Ivanova – Republic of Macedonia
Sofya Zabolotnaya – Russian Federation
Tatjana Ulanska – Republic of Macedonia
Marija Todorova – Republic of Macedonia

ОРГАНИЗАЦИСКИ ОДБОР

Драгана Кузмановска
Соња Петровска
Виолета Димова
Блажо Китанов
Светлана Јакимовска
Стојко Стојков

ЈАЗИЧНО УРЕДУВАЊЕ

Толе Белчев (македонски јазик)
Марија Гркова (македонски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

ТЕХНИЧКИ УРЕДНИК

Славе Димитров
Костадин Голаков

АДРЕСА

Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А
п. фах 201
МК-2000 Штип, Македонија

Овој Зборник е сведоштво за одбележување на 1100 годишнината од Климентовото упокојување преку успешно остварена меѓународна конференција од страна на Филолошкиот факултет и Факултетот за Образовни науки при Универзитетот „Гоце Делчев“ во Климентова чест.

Во Зборникот се објавуваат трудовите од Конференцијата, со цел да останат сведоштво за идните генерации како што св. Климент и нам ни остави такви пишани дела и трајни траги.

CONFERENCE ORGANIZATION BOARD

Dragana Kuzmanovska
Sonja Petrovska
Violeta Dimova
Blazo Kitanov
Svetlana Jakimovska
Stojko Stojkov

LANGUAGE EDITORS

Tole Belcev (Macedonian language)
Marija Grkova (Macedonian language)
Tatjana Ulanska (English language)

TECHNICAL EDITOR

Slave Dimitrov
Kostadin Golakov

ADDRESS

Faculty of Philology
Krste Misirkov 10-A
P.O. Box 201
MK-2000, Stip, Macedonia

This Book of Proceedings is a testimony of the jubilee, 1100 years of the death of St. Kliment, and the successfully organized International Conference by the Faculty of Philology and the Faculty of Educational Sciences of the Goce Delchev University in Shtip in the honour of St. Kliment.

The Book of Proceedings published the papers from the Conference to leave them to the future generations, as St. Kliment did with his written works and legacy.

СОДРЖИНА / TABLE OF CONTENTS

ПРЕДГОВОР

Од уредниците

FOREWORD

The Editors

КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО / ST.KLIMENT'S LIFEWORK

Илија БЕЛЕВ

СВЕТИ КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ И ВТЕМЕЛУВАЊЕТО НА

БРЕГАЛНИЧКАТА КНИЖЕВНА ТРАДИЦИЈА..... 17

Добрила МИЛОВСКА

ПОУЧИТЕЛНИТЕ СЛОВА НА СВЕТИ КЛИМЕНТ 27

Соња ЕНЦЕКОВА СОПОТСКА

ТРАНСПОНИРАЊЕ И ХЕРМЕНЕВТИЧКИ АСПЕКТ НА

КНИЖЕВНИ ЖАНРОВИ ОД СТАРАТА СВЕТСКА

ЛИТЕРАТУРА ВО КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО 33

Димитар ПАНДЕВ

БИБЛИСКИТЕ ПАРАБОЛИ ВО КЛИМЕНТОВИТЕ СЛОВА

(СО ПОСЕБЕН ОСВРТ ВРЗ ПАРАБОЛАТА ЗА БЛУДНИОТ СИН)..... 53

Лилјана МАКАРИЈОСКА

УЛОГАТА НА ОХРИДСКАТА КНИЖЕВНА ШКОЛА ВО

РАЗВИТОКОТ НА СРЕДНОВЕКОВНАТА ПИСМЕНОСТ 59

Трајче СТОЈАНОВ

СВ. КЛИМЕНТ КАКО ЕТИЧАР 69

Снежана МИРАСЧИЕВА

ЗА ОДНОСОТ МЕЃУ УЧИТЕЛОТ И УЧЕНИКОТ-

ОД КЛИМЕНТА ДО ДЕНЕС 77

Толе БЕЛЧЕВ, Ранко МЛАДЕНОВСКИ

КОНТЕКСТОТ СВ. КЛИМЕНТ VS ПРИЧЕВ ВО

МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА МЕМОРИЈА..... 85

Жаклина ЃОРЃИОСКА, Лилјана МАКАРИЈОСКА ЦРКОВНОСЛОВЕНИЗМИТЕ ВО ПОЕМАТА ПОСВЕТЕНА НА АЗБУКОСЛОВЕЦОТ – КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ.....	95
Оливер ЦАЦКОВ УНИВЕРЗАЛНОСТА НА КЛИМЕНТОВОТО ДЕЛО – НЕИЗГАСЛИВА СВЕТЛИНА ЗА СЕСЛОВЕНСКИТЕ НАРОДИ	103
Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЗА ДВЕ ПОХВАЛНИ СЛОВА НА СВЕТИ КЛИМЕНТ И БИБЛИСКИТЕ ЦИТАТИ И ЕЛЕМЕНТИ ВО НИВ	109
Весна КОЖИНКОВА СИЛАТА НА КЛИМЕНТОВИОТ ДУХ ВО РАЃАЊЕТО НА НОВАТА МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ.....	117
Игор ЈАНЕВ, Борче МИЛОШЕСКИ ДЕЛОТО НА СВЕТИ КЛИМЕНТ ВО НАСТАВАТА ПО ИСТОРИЈА.....	127

ЛИТЕРАТУРА / LITERATURE

Волф ОШЛИС ГЕРМАНСКИОТ БИСКУП ВИХИНГ (830-912) – ПРОТИВНИК, КОНКУРЕНТ ИЛИ ЖРТВА НА МАКЕДОНСКИТЕ СЕДМОЧИСЛЕНЦИ.....	139
Suncica DENIC PERSECUTION AND HOMELAND IN SERBIAN LITERATURE OF KOSOVO AND METONIJA.....	145
Stana SMILJKOVIC CULTURAL CONTEXT AND HUMANIZATION OF EDUCATION ON EXAMPLES OF LITERARY TEXTS FOR CHILDREN	153
Марија КРСТЕВА INTERTEXTUAL REFERENCES TO J. CONRAD'S NOVELLA HEART OF DARKNESS IN F. F. COPPOLA'S FILM APOCALYPSE NOW.....	161
Даниела КОЦЕВА УЛОГАТА НА ЦРКВАТА НЕКОГАШ И ДЕНЕС.....	167

ОБРАЗОВАНИЕ / EDUCATION

Стојко СТОЈКОВ

СВЕТИ КЛИМЕНТ КАКО НАШ И КАКОВ 175

Марија КУСЕВСКА

УПОТРЕБАТА НА ЕВРОПСКОТО ЈАЗИЧНО
ПОРТФОЛИО ЗА САМООЦЕНУВАЊЕ И РАЗВИВАЊЕ
АВТОНОМИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ 195

Слаѓана СТАМЕНКОВА

ИНОВАТИВНИ МЕТОДИ ВО ОБРАЗОВАНИЕТО -
ПОВРЗУВАЊЕ НА МАКЕДОНИЈА СО ЕВРОПА И СО СВЕТОТ 203

Наташа ЛАЗАРЕВА

ГЛОБАЛИЗАЦИЈАТА И НЕЈЗИНОТО ВЛИЈАНИЕ ВРЗ
ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ..... 207

Петре ПЕТКОВСКИ, Емилија ШЕЌЕРИНОВА

ТЕСТИРАЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ ВО СОВРЕМЕНИОТ
ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС 213

Ирена КИТАНОВА

ЧИТАЊЕТО КАКО ПОТРЕБА И РАДОСТ 219

Весна КОЦЕВА

ИСТОРИСКИ ПРЕГЛЕД НА УПОТРЕБАТА И ДЕФИНИРАЊЕТО
НА ПОИМИТЕ ИНПУТ И ИНТЕЛК ВО МЕТОДИКАТА НА
НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК 225

Марија ТОДОРОВА, Весна КОЦЕВА

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЈА НА ВИСОКОТО ОБРАЗОВАНИЕ 233

ЈАЗИК / LANGUAGE

Блаже КИТАНОВ

ЉУБОВТА И ПЕСНАТА КАКО МОСТ ЗА
ИНТЕРКУЛТУРНА КОМУНИКАЦИЈА 241

Марија ЛЕОНТИЌ

ПРЕВОДНА ЕКВИВАЛЕНЦИЈА НА ЛЕКСИЧКО НИВО ПРИ
ПРЕВЕДУВАЊЕ ОД ТУРСКИ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК..... 249

Софија ЗАБОЛОТНАЈА

ПРЕВОДОТ И КОМЕНТАРИТЕ:
МОДЕРНАТА ПОТРЕБА ЗА КОМПРЕСИИ 257

Виолета НИКОЛОВСКА

Б. КОНЕСКИ – КОДИФИКАТОР НА МАКЕДОНСКИОТ
СТАНДАРДЕН ЈАЗИК 263

Светлана ЈАКИМОВСКА

ТЕРМИНИТЕ И НИВНИТЕ ФРАНЦУСКИ ЕКВИВАЛЕНТИ
ВО ЗБОРНИКОТ ТЕРМИНОЛОГИЈА ОД ОБЛАСТА НА
ТЕОЛОГИЈАТА ОД ЈОВАН ТАКОВСКИ 273

Билјана ИВАНОВСКА, Мери БАСОВСКА

ЗА ЗБОРОТ ШТО НАПРАВИ УСПЕШНА КАРИЕРА ВО ЈАЗИКОТ..... 285

Снежана КИРОВА, Драгана КУЗМАНОВСКА, Биљана ИВАНОВА

СПОРЕДБА НА ПОСЛОВИЦИТЕ НА ЧЕТИРИ ЈАЗИЦИ 293

Татјана УЛАНСКА, Марија ТОДОРОВА

ЕФЕКТИВНОСТА НА КОРИСТЕЊЕ МЕТАФОРИ ВО
НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК..... 301

Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ МЕЃУ ГЛАГОЛИТЕ ВО
МАКЕДОНСКИОТ И РУСКИОТ ЈАЗИК..... 305

Весна ПРОДАНОВСКА

УЛОГАТА НА НАСТАВНИКОТ И НА УЧЕНИКОТ ПРИ
СОВЛАДУВАЊЕТО НА ПРАВИЛЕН ИЗГОВОР ВО
ИЗУЧУВАЊЕТО НА АНГЛИСКИОТ КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК 313

КОНТЕКСТОТ СВ. КЛИМЕНТ VS ПРЛИЧЕВ ВО МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА МЕМОРИЈА

Апстракт:

Во трудот со наслов „Контекстот св. Климент vs Прличев во македонската културна меморија“ се елаборираат воспоставените релации во македонската колективна културна меморија меѓу двајца мошне значајни дејци од македонската книжевна и, воопшто, културна историја – св. Климент Охридски од 9 век и Григор Прличев од 19 век. Имено, во трудот се интерпретираат неколку народни легенди и преданија во кои македонската фолклорна традиција ги поставува св. Климент и Прличев во идентичен хронотопски контекст, како и суштинските особености на „Словото за св. Климент“ (*Слово за Климента*) од Григор Прличев одржано во Охрид во 60-тите години на 19 век, но и неговата „Автобиографија“ пишувана во 1884 и 1885 година во Солун. Во заклучокот од трудот се сублимираат резултатите од истражувањето во врска со потенцијалните причини, но и мотиви за ваквото поврзување на св. Климент и Прличев чии животи ги дели време од безмалку десет века.

Клучни зборови: св. Климент, Прличев, Македонија, фолклор, култура, колективна меморија.

Tole Belcev, Ranko Mladenoski²

THE CONTEXT ST. KLIMENT VS PRILICHEV IN MACEDONIAN CULTURAL MEMORY

Abstract:

The article titled “The Context St. Kliment vs Prlichev in Macedonian Cultural Memory” elaborates the established relations in Macedonian collective cultural memory between two rather significant authors from the Macedonian literary and, more generally, the cultural history - St. Kliment Ohridski from the 9th century and Grigor Prlichev from the 19th century. Namely, this article interprets several legends

¹* Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“ - Штип

² Faculty of Philology, University “Goce Delcev” - Stip, Macedonia

and sagas in which the Macedonian folklore tradition sets St. Kliment and Prlichev into identical chronotopic context, as well as the core features of “The Eulogy for St. Kliment” from Grigor Prlichev held in Ohrid in the 60ties of the 19th century, and his “Autobiography” written in 1884 and 1885 in Thessaloniki. In the conclusion, the research results are sublimated in terms of the potential reasons and motives for this connection of St. Kliment and Prlichev whose lives were almost ten centuries apart.

Keywords: *St. Kliment, Prlichev, Macedonia, folklore, culture, collective memory.*

Вовед

„Кога свети Климент шетал по земјата, во тоа време живеел и Григор Прличев“ – се вели на почетокот од народната легенда со наслов „Свети Климент го спасува Григора Прличев“. (Стојчевска-Антиќ, 1982: 76). Ваквата засведочена историско-хронотопска изместеност во оваа и во други легенди можеби и не е толку наивна и неука како што нам ни се чини на прв поглед. Врските меѓу св. Климент Охридски и Григор Прличев се толку екстензивни, интензивни и длабоки што со леснотија можеме овие двајца наши културни дејци да ги подведеме под многубројни конвергентни детерминанти, односно заеднички именители: просветителство, ренесанса, учителствување/ описменување на народот, заштитништво на народот, градот Охрид, непосредна поврзаност со народот во Охрид, апсење и прогонство заради ширење на писменоста, примарно место во македонската книжевност (св. Климент како прв оригинален автор на книжевно-уметничка литература, а Прличев како прв автор на поема), култ на охридјаните и на сите Македонци и кон св. Климент Охридски и кон Григор Прличев, смрт и вечно почивалиште во Охрид итн. Оттаму доаѓа, впрочем, и поврзувањето на овие двајца наши мошне значајни културни дејци во македонската колективна меморија, а најзначајната улога во тоа, секако, ја има топосот – Охрид.

Постојат повеќе запишани македонски народни легенди (и преданија) во кои како главни протагонисти се појавуваат токму св. Климент и Прличев, а овој контекст (св. *Климент – Прличев*) секако го збогатуваат (го надградуваат) и сегментите од творештвото на Григор Прличев во кои, помалку или повеќе, се зборува токму за св. Климент Охридски.

Прличевата меморија за св. Климент Охридски

Во своето творештво Прличев многу често се повикува или го споменува св. Климента и неговото грандиозно дело. Ние овде, колку за илустрација на кажаното, ќе земеме предвид и ќе анализираме три ракописи на Прличев:

- а) Автобиографија;
- б) Писмо на Прличев до Никола Робев од 3 јуни 1867 година (Охрид);
- в) Слово за Климента.

Во неговата „Автобиографија“ (пишувана во 1884 и 1885 година во Солун) Прличев 11 пати го споменува св. Климента во разни контексти. Најчесто тоа спомнување е во врска со Климентовата црква и со молитвите упатени кон светителот. Но, за нашата тема најзначаен е оној фрагмент од Прличевата „Автобиографија“ каде што авторот зборува за сонот што го видел при неговото спроведување од Охрид до дебарските зандани во 1868 година:

Во критичните дни на животот, и кога луѓето биле најмногу разволнувани, им се сниле сништа што јасно им претскажувале каква судба ги чека. Истото се случи и вечерта. Со своите телесни очи никогаш не сум видел толку јасно колку она што го видов таа вечер со душевните очи: ми се јави на соне еден кус човек, во пребела риза, белобрад, гологлав, ќелав. Гола сабја, светла како сонце, му блескаше во десницата. Мавна со неа и ја пресече главната алка од моите вериги. Тојчас се разбудив, од радости ли, или од живости на сновидението. (Прличев, 1991: 104).

Иако во овој дел од „Автобиографијата“ Прличев не кажува експлицитно дека човекот што му се јавил во сонот е св. Климент, сепак во подоцнежната наратива од автобиографскиот текст се среќаваме со исказ (поточно дијалог) во кој имаме многу јасен податок:

Момчето целива десница г-ну Чудову. После и мене.

– Ако те гледам така болен, јас ќе умрам од жал.

– Трпение, Георги! Нека пострадаме малку. Сам Христос страдал за народ.

– Нема да страдате за многу. – рече Чудо. – Тако ми св. Климента, ќе се спасите.

– Да му ја имам милоста. И на соне ми се јави он.

– Нема да ве заборава он ни Вас, ни Вашите непријатели. (Прличев, 1991: 113).

Значајни се овие сегменти од „Автобиографијата“ затоа што директно кореспондираат со легендите во кои се ставаат во контекст св. Климент и Прличев, како што ќе се покаже тоа подолу во овој текст.

Во писмото упатено до Никола Робев на 3 јуни 1867 година, Прличев меѓу другото зборува за одржан народен собир во училиштето „Св. Климент“ во Охрид:

Почитуван господине Николаки,

Веднаш по добивањето на Вашето писмо, одржавме опит собир во заемнопоучителното училиште „Св. Климент“ во кое произнесовме кратка, но драстична реч. (Прличев, 1980: 359).

Тоа е, се разбира, уште еден податок за култот кон св. Климент на сите охридани, а во таа смисла и на Прличев.

Но, мошне децидни ставови на Прличев за св. Климент наоѓаме во

познатото „Слово за Климента“ од 1867 година.³ Од содржината на споменатото писмо на Прличев до Никола Робев може да се заклучи дека оваа беседа Прличев ја одржал во охридското училиште што го носело токму името на заштитникот на Охрид – „Св. Климент“. (Пърличев, 1980: 359; 462). Со восхит и со огромна почит зборува Прличев за св. Климент возвишувајќи го неговото дело дури и до пиедесталот на најголемите христијански великодостојници како што се апостолите:

Св. Климент – несравнено богомудар и плодовит чудотворец; св. Климент – светозарно сонце за Словените; св. Климент – бесмртно блажен којшто го покри небото со својата слава; св. Климент којшто на небото е рамен со дванаесетте свети апостоли; св. Климент којшто стои надесно од Исуса Христа, којшто преку него најјасно докажува дека словото е Бог; и пак, и пак да кажеме дека словото е Бог!

Воопшто не можеме да најдеме зборови и мисли со кои ќе го пофалиме свети Климента како што треба. (Пърличев, 1980: 236).

Авторот на „Сердарот“, стихотворецот Прличев, ја покажува својата поетска уметност и во ова „Слово за Климента“. Атрибутите што Прличев му ги припишува на св. Климент се облагородени со многубројни мошне успешни и пригодни стилски компоненти. Неколките избрани примери што ги приложуваме тука бездруго ќе го потврдат тоа: а) реторско прашање = *Какви венци му прилегаат на св. Климента? Со кои пофални песни можеме да го испочитуваме св. Климента? Кој јазик може да ги искаже големите дела на св. Климента?* (Пърличев, 1980: 235); б) метафора = *Св. Климент – столб и дирек на православната црква/ светозарно сонце за Словените* (Пърличев, 1980: 236); в) хипербола = *св. Климент – бесмртно блажен којшто го покри небото со својата слава/ св. Климент којшто на небото е рамен со дванаесетте свети апостоли* (Пърличев, 1980: 236); г) компарација = *Ако имаме љубов и согласување, нашите очи ќе гледаат како очи соколови* (Пърличев, 1980: 237).

Во сите свои текстови, впрочем, во кои го споменува св. Климент во каков било контекст, Прличев секогаш зборува со огромен пиетет кон охридскиот светител.

Св. Климент vs Прличев во легендите и преданијата

Ваквиот пиетет кон св. Климент народот го засведочил и во бројни легенди и преданија во кои светецот најчесто е претставен како заштитник на градот Охрид и на неговите жители. И самите наслови на повеќето легенди го илустрираат тоа: „Св. Климент – лекар“, „Помошта на св. Климент“, „Св. Климент спасител“, „Чудото со глумата и нема девојка“ и слично. (Стојчевска-

³ Има бројни научни трудови во кои се дадени детални податоци за словата на Прличев за св. Климент, но и за сите познати слова (беседи) на Прличев. Наведуваме тука само неколку извори што, пак, од своја страна упатуваат и на други такви извори: Поленаковиќ, 1988: 229; Пърличев, 1980: 235/ 462; Георгиевски, 2011: 69-70; Коуба, 2011: 48.

Антиќ, 1982: 25-35). Во овие народни легенди за св. Климент може да се сретнат, се разбира, и историски, фактографски, односно фикциски елементи како што се, на пример: потенцирање на фактот за отсуство на историски податоци за времето и местото на раѓање на св. Климент; св. Климент бил ученик на светите браќа Кирил и Методиј; св. Климент бил гонет од Германците; св. Климент бил примен од цар Борис; св. Климент ширел писмо и градел цркви итн. Меѓутоа, во овие народни умотворби, што е и очекувано со оглед на карактерот на овој литературен жанр, сепак доминантни се книжевно-имагинативните, односно фикциските сегменти коишто, се разбира, отстапуваат од историските факти за животот и дејноста на Климент. И сосема се разбирливи и логични ваквите пројави во легендите за св. Климент со оглед на фактот дека верувањата во неговата чудотворна моќ се задржале до денес и кај охридани, но и кај сиот македонски народ. Има многубројни фикциски елементи во народните умотворби за св. Климент како што се, на пример: св. Климент му бил современик на св. Никола; Св. Климент е сè уште жив и прави чуда; Св. Климент многу стотини години патувал во светот како питач; Св. Климент летнал од сидовите на манастирот и го спасил девојчето што се давело во езерото итн. Во табелата подолу се предпочени историските и фикциските сегменти што се појавуваат во легендите за св. Климент.

СВЕТИ КЛИМЕНТ ВО ЛЕГЕНДИТЕ И ПРЕДАНИЈАТА	
ФАКЦИЈА	За св. Климент никој не може да каже каде е роден; Ученик на Кирил и Методија; Бил гонет од Германците; Го примил цар Борис; Св. Климент се префрлил во Охрид; Одеше по други држави, емивчиња носеше; Беше првиот охридски епископ; Ја има направено црквата „Св. Пантелејмон“, таму е закопан св. Климент; Божји угодник и народен заштитник; Св. Климент ги поучувал постарите како да ги калемат дивите дрвја; Св. Климент – лекар: го излекувал болното дете со билки; Главата и рацете од светецот биле украдени и пренесени во други манастири; Св. Климент ширел писмо и градел цркви; Седум светци меѓу кои најпознати биле св. Кирил, св. Методија, св. Климент и св. Наум.

Ја создал кирилицата; Му бил другар (современик) на св. Никола; Му се јавил господовиот ангел; Св. Климент го проколнал ангелот да се претвори во камен – ангелот станал студена карпа; Св. Климент многу стотини години патувал во светот како питач; Св. Климент ја благословува плочата и од неа се создава ангел; Ангелот го благословил св. Климент и тој веднаш умрел и се посветил; Црквата „Св. Климент“ ја изградила некоја жена на која ѝ било болно детето и која му ветила на св. Климент дека ќе му изгради црква ако ѝ го излекува детето; Св. Климент ѝ се јавил во сон на вдовицата на која ѝ биле болни тројцата синови и ѝ рекол да изгради три манастири, ако сака да оздрават синовите. Вдовицата ги изградила Канео, Св. Климент и Св. Еразмо и синовите оздравеле; Св. Климент е сè уште жив и прави чуда (грнето со вино фрлено од високо на гробот од светецот не се скршило); Човекот што украде дрво од црковниот имот умрел, а потоа го однеле во црквата „Св. Климент“ и оживеал; Св. Климент летнал од сидовите на манастирот и го спасил девојчето што се давело во езерото; Св. Климент ја излекувал глувонемата девојка; Моштите на св. Климент (раката) имаат лековита натприродна сила; Св. Климент, вјавнат на бел коњ, му помага на цар Самоил против турскиот аскер крај Охридската тврдина; Кај Горна Порта, на калдрмата, постоеле траги од потковиците на свети Климентовиот коњ; Потковицата од коњот на св. Климент стои на железната врата од Горна Порта; Св. Климент ги предупредува охридани ноќе со камбаната за опасноста од Турците; Св. Климент ги подучува охридани да ги потковаат коњите наопаку, да бегаат од градот и така да се спасат од Турците; Св. Климент го спасува Охрид од јаничарите (на везирот му ги извадил двете очи, а потоа му вратил едно око откако везирот се покајал); Св. Климент ги заштитувал војниците во Охрид; Сидарите затегнале едно јаже преку езерото и преку тоа јаже додавале алати (за изградбата на црквите „Св. Климент“ и „Св. Наум“); Св. Наум, св. Размо и св. Климент ја излекувале ќерката на царот од краста; Св. Размо (св. Еразмо) бил современик на св. Климент; Св. Климент го ослободил Прличев од битолскиот затвор; Св. Климент му се јавил на сон на Прличев и го ослободил од дебарскиот затвор; Кога свети Климент шетал по земјата, во тоа време живеел и Григор Прличев. Св. Климент го ослободил Прличев од прилепскиот затвор и станал негов заштитник; Во Охрид има камен на кој има отпечаток од стапалката на св. Климент; Местото „Климетица“ во Струга го добило името по школите и гимназиите од свети Климента кои биле овде; Климент Охридски и денес се јавува во ноќните часови во Охрид. Со фенер во рака шета низ калдрмисаните улички и го чува сонот на охридани.

Од предпочените сегменти може да се забележи дека во народните легенди св. Климент и Григор Прличев се ставени во еден книжевно-имагинативен хронотопски контекст. Станува збор, имено, за четири легенди за св. Климент и Прличев што ние овде ги земаме предвид и ги анализираме: а) „Свети Климент и Прличев“; б) „Народот се моли за Прличев“; в) „Прличев во битолскиот затвор“ и г) „Свети Климент го спасува Григора Прличев“. (Стојчевска-Антиќ,

1982: 73-76). Значајно е овде да се забележи, а тоа беше кажано и погоре, дека во сите нив има траги од Прличевата „Автобиографија“, односно тие се поврзани со оној фрагмент во кој авторот раскажува за сонот во кој му се јавил св. Климент. Ќе го илустрираме ова наше тврдење со споредба меѓу фрагментот од „Автобиографијата“ (што има улога на хипотекст) и народната легенда со наслов „Народот се моли за Прличев“ (што се јавува како хипертекст во однос на Прличевата „Автобиографија“).

ПРИЛИЧЕВАТА „АВТОБИОГРАФИЈА“ КАКО ХИПОТЕКСТ ЗА ЛЕГЕНДА ЗА СВ. КЛИМЕНТ И ПРИЛИЧЕВ	
<i>Фрагмент од „Автобиографија“ на Прличев (хипотекст)</i>	<i>„Народот се моли за Прличев“ (народна легенда како хипертекст)</i>
Во критичните дни на животот, и кога луѓето биле најмногу разволнувани, им се сниле сништа што јасно им претскажувале каква судба ги чека. Истото се случи и вечерта. Со своите телесни очи никогаш не сум видел толку јасно колку она што го видов таа вечер со душевните очи: ми се јави на соне еден кус човек, во пребела риза, белобрад, гологлав, келав. Гола сабја, светла како сонце, му блескаше во десницата. Мавна со неа и ја пресече главната алка од моите вериги. Тојчас се разбудив, од радости ли, или од живости на сновидението. (Прличев, 1991: 104).	Многу маки пател народот во Охридско од грчките владици. Тогаш учителот Григор Прличев почнал да ги бунтува луѓето против грчките владици. Затоа тие го затвориле учителот во дебарските зандани. Кога разбрал народот, почнал да се моли за неговото добро во црквата „Свети Климент“. Истата вечер, по народните молби, на сон на Прличев му се јавил свети Климент и му рекол дека утредента ќе биде ослободен од затвор. И навистина другиот ден со Климентовата помош учителот Григор Прличев бил ослободен од дебарските зандани. (Стојчевска-Антиќ, 1982: 74-75).

Всушност, и другите три легенди за кои зборуваме во овој труд се поврзани токму со затворањето на Прличев и со неговиот сон. Анонимните автори на легендите ја модифицираат нарацијата со внесување на свои иновации во однос на хипотекстот, односно на фрагментот од „Автобиографијата“. На пример, во една од нив охридскиот светител не му се јавува во сон на Прличев, ами на „најголемиот кадија“ кој подоцна ќе го ослободи Прличев, а изместен е и сетингот со тоа што во легендите Прличев е „ставен во затвор“ во три града – Дебар, Битола, Прилеп – што, се разбира, не е во согласност со историографските податоци, зашто Прличев навистина бил спроведен до Дебар и затворен во дебарските зандани, но не и во Битола и Прилеп. Меѓутоа, на

народниот творец, како што веќе и покажавме погоре на почетокот од овој текст, му било и веројатно и веродостојно (а, по сè изгледа, и нужно) поставувањето на св. Климент и Прличев во исто време и на ист простор. Тоа во секој случај зборува за идентичната перцепција од страна на македонскиот народ на овие двајца наши мошне значајни дејци на полето на културата.

Заклучок

Прегледот, анализата и интерпретацијата на проблематиката поврзана со поставувањето на св. Климент Охридски и Григор Прличев, двајца ренесансни гиганти од македонската културна историја, во идентичен хронотопски и културолошки контекст покажаа неколку значајни, но во исто време и мошне интересни резултати:

- а) Григор Прличев во своето мошне богато творештво во неколку наврати покажува отворена и безрезервна почит, што понекаде се издигнува дури и до рамниште на култ, кон охридскиот, семакедонскиот и сесловенскиот описменувач и светител Климент Охридски;
- б) Фрагменти од Прличевата „Автобиографија“ (1884/ 1885, Солун) претставуваат поттик за создавањето на народни легенди и преданија во кои јунаци (во исто време и на ист простор) се св. Климент Охридски и Григор Прличев;
- в) Засведочената интертекстуалност во легендите и преданијата за св. Климент и за Прличев (хипертекст) се темели врз сонот на Прличев во кој му се јавува светецот Климент (сведоштво на Прличев во неговата „Автобиографија“), а тој фрагмент од автобиографските кажувања на Прличев има улога на хипотекст во тие легенди и преданија;
- г) Во легендите и преданијата, односно во колективната меморија на македонскиот народ, за св. Климент и за Прличев може да се сретнат и историографски сегменти, но сепак во нив доминантна е книжевно-иновативната фикција;
- д) Идентичните животни патишта и сличната културна дејност на св. Климент и на Прличев се, исто така, значајни фактори за воспоставената аналогија меѓу нив во македонските народни легенди и преданија;
- ѓ) Во основата и во наративната структура на четирите народни легенди за св. Климент и за Прличев (што погоре ги анализиравме) доминантно место има менталниот сетинг, односно сонот, што повторно нè упатува на фрагменти од сведоштвата на Прличев во неговата „Автобиографија“;
- е) Четирите легенди за св. Климент и за Прличев имаат сосема идентична наративна структура и од аспект на процесуалните наративни искази и од аспект на стазисните наративни искази, со тоа што спецификите во различните легенди се изразени само во деталите.

Сите овие сублимирани резултати, како и извршената детална споредба помеѓу фрагменти од Прличевата „Автобиографија“ и легендите за св. Климент и Прличев, водат кон една општа констатација, а тоа е дека култот на Григор Прличев кон св. Климент Охридски бил најзначајниот и најефективниот поттикнувачки фактор за креирањето на контекстот *св. Климент – Григор Прличев* во македонската колективна културна меморија.

Референци

- [1] Георгиевски, Михајло (2011). *Словата и беседите на Григор Прличев како огледало на македонските состојби во контекст на балканските народи*. Во: Зборник на трудови од XXXVII Научна конференција на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (67-72). Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- [2] Конески, Блаже (1981). *За литературата и културата*. Скопје: Култура, Македонска книга, Мисла, Наша книга.
- [3] Коуба, Мирослав (2011). *Григор Прличев на книжевната карта на Балканот*. Во: Зборник на трудови од XXXVII Научна конференција на Меѓународниот семинар за македонски јазик, литература и култура (45-65). Скопје: Универзитет „Св. Кирил и Методиј“.
- [4] Миладиновци, Димитрија и Константин (1983). *Зборник на народни песни*. Редакција Харалампие Поленаковиќ и Тодор Димитровски. Скопје: Македонска книга.
- [5] Поленаковиќ, Харалампие (1988). *Избрани дела. Том I: Во мугрите на словенската писменост*. Скопје: Македонска книга.
- [6] Прличев, Григор (1980). *Избрани произведения*. София: Български писател.
- [7] Прличев, Григор (1991). *Избор*. Приредил: Томе Саздов. Скопје: Мисла.
- [8] Стојчевска-Антиќ, Вера (1982). *Климент и Наум Охридски во народната традиција*. Скопје: Наша книга.
- [9] Стојчевска-Антиќ, Вера (1997). *Македонската средновековна книжевност*. Скопје: Детска радост.